

Mojca SCHLAMBERGER BREZAR
Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani

Vojko Gorjanc (ur.)

Slovensko tolmačeslovje

Znanstvena založba Filozofske
fakultete, zbirka Prevodoslovje in
uporabno jezikoslovje, Ljubljana
2013, str. 240, 20,00 EUR
(ISBN 978-961-237-595-5)

Za tolmačenje bi lahko rekli, da je eden od najstarejših znanih poklicev, nasprotno pa je tolmačeslovje relativno nova znanstvena disciplina, ki se je začela razvijati v okviru prevodoslovja v 2. polovici 20. stoletja. Na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je tolmačenje postalo predmet samostojnega specialističnega študija v letu 2001; po bolonjski reformi je tolmačenje dvoletni magistrski študij 2. stopnje. Monografija *Slovensko tolmačeslovje* je prva znanstvena publikacija na Slovenskem, ki se ukvarja izključno s tem področjem.

Tolmačenje poteka na raznolikih področjih; tako je tudi monografija z dvanajstimi članki in urednikovo spremno besedo razdeljena v 3 sklope: *Izobraževanje tolmačev*, *Konferenčno tolmačenje* in *Tolmačenje za skupnost*. Pred vse tri sklope je uvrščen članek staroste poučevanja tolmačenja v Sloveniji Jasmine Markič z naslovom *O tolmačenju in tolmačeslovju*, kjer na enciklopedičen način spregovori o tolmačenju kot disciplini: podaja osnovne razlike med tolmačenjem in prevajanjem ter razlago

terminov tolmač, tolmačenje, hkrati pa osvetli zgodovinski pregled discipline, pa tudi razlike med posameznimi načini tolmačenja (šepetanje, konsekutiva, simultano tolmačenje) in tudi vrstami tolmačenja, kjer izpostavlja konferenčno tolmačenje kot najprestižnejšo in najbolje plačano vrsto tolmačenja, omenja pa tudi povezovalno tolmačenje, tolmačenje za skupnost in druge.

V prvem sklopu monografije z naslovom *Izobraževanje tolmačev*, ki obravnava didaktiko in metodiko tolmačenja, si sledijo 4 članki. V prvem z naslovom *Vloga mednarodnega sodelovanja pri zagotavljanju kakovosti izobraževanja tolmačev v Sloveniji* Amalija Maček povzema zgodovino ukvarjanja s tolmačenjem na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani (v nadaljevanju OP) ter podaja opis dela na smeri tolmačenje od sprejemnih izpitov do zaključka študija, pogloblja pa se tudi v dobre prakse, ki so od uvajanja programa v letih 1997/1998 oziroma 2001/2002 prinesle pozitivne spremembe v izvajanju študija tolmačenja in vplivale na prenavo programa magistrskega študija tolmačenja, ki se je začel v letu 2007/2008. Hkrati prikazuje pomembnost mednarodnega sodelovanja in vpetosti v projekte za prehajanje dobrih praks in napredek v širjenju dejavnosti na druge vrste tolmačenja, ne le konferenčno. Poudarja tudi nujnost sodelovanja z zunanjimi sodelavci – akreditiranimi tolmači in interdisciplinarnost izobraževanja tolmačev.

Matevž Pajek v prispevku *Škarje in platno – kako ukrojiti študijski program konferenčnega tolmačenja* predstavlja pregled razvoja tolmačenja, zgodovino konzorcija tolmaških šol European Masters in Conference interpreting (EMCI) ter na podlagi študentskega vprašalnika kritično analizira predmetnik. Helena Biffio Zorko v članku *Poučevanje konsektivnega tolmačenja – pogled iz prakse* prinaša svoj pogled na poučevanje konsektivnega tolmačenja, ki ga je izoblikovala na temeljih večletne prakse. Specializiran študij didaktike in metodika tolmačenja je mogoč le na Ecole des Traducteurs et Interprètes (ETI) v Ženevi in kljub obstoju specializiranih seminarjev za učitelje v okviru EMCI se vsak učitelj znajde v položaju, kjer je odvisen predvsem od sebe, saj mora prilagoditi poučevanje specifični publiki, s katero dela.

Jana Zidar Forte v prispevku *Spremljanje napredka študentov pri simultanem tolmačenju* opisuje svoj eksperiment v okviru doktorskega študija, kjer na podlagi korpusa iz primerov tolmačenja preverja rabo različnih strategij razumevanja in podajanja, ki tolmačem pomagajo pri obvladovanju »nenaravnih« okoliščin simultane tolmačenja. Prvi sklop monografije tako predstavlja tendenco po uveljavitvi »ljubljske šole« tolmačenja, ki bo podprta z izvirnimi raziskavami področja tolmačenja in specifikom našega prostora.

Drugi sklop z naslovom *Konferenčno tolmačenje* prinaša dve razpravi. V prispevku *Status*

konferenčnega tolmača v Sloveniji Lara Vidmar na podlagi anket o statusu tolmača preučuje družbeno dimenzijo tolmačenja in prihaja do sklepov, da se širša javnost, pa tudi prevajalske agencije same ne zavedajo pomembnosti specifik del tolmača in nujnosti usposabljanja za ta poklic. Nadalje Romana Mlačak v članku *Tolmačenje v institucionalnem okolju* opisuje eksperiment, v katerem 20 študentov ocenjuje 50 tolmačenih govorov iz angleščine v slovenščino iz korpusa govorov plenarnega zasedanja Evropskega parlamenta iz leta 2011. Pogled na kakovost tolmačenja je podan v okviru spremenljivk za retorično dobro besedilo: prepričljivost, razumljivost, tekoče podajanje, prijeten glas in melodija, splošna kakovost tolmačenja, idiomatičnost. Avtorica zaključuje, da je količina izpustov, ki so značilna kršitev tolmaške norme, večinoma odvisna od hitrosti podajanja izvirnega govornika in da se kakovostno tolmačenje oblikuje tudi v odnosu ozaveščenega govornika do tolmača. S svojim pristopom k raziskovanju, ki se dotika psihologije, pragmatike in analize diskurza, opredeljuje tolmačeslovje kot izrazito interdisciplinarno vedo.

V tretjem delu z naslovom *Tolmačenje za skupnost* vsi prispevki prinašajo raziskave, ki bodo gotovo vplivale na zavedanje o procesih tolmačenja in njihovem namenu. Vojko Gorjanc v svojem prispevku *Tolmačenje za skupnost in vprašanje nadnacionalne odgovornosti* podaja pregled zgodovine tolmačenja za skupnost ter v tem okviru pregled

različnih vrst tolmačenja (sodno, medicinsko, v postopkih prošenj za azil etc.) v odnosu do pragmatičnih komponent, kot so razmerje moči, ki je *a priori* asimetrično, človekove pravice in etika. Vzpostavlja primerjavo med teorijo in prakso v Sloveniji, kjer zaradi specifike okolja prihaja do težav pri zagotavljanju jezikovnih pravic.

Alenka Morel v članku *Tolmačenje za skupnost v Sloveniji s kritično analizo diskurza* opisuje jezikovno situacijo v Sloveniji in formalno-pravne podlage za organizacijo tolmačenja, osvetljuje okoliščine tolmačenja v primeru posebej ranljivih skupin, ki iščejo mednarodno zaščito, v nadaljevanju pa z analizo vzorca v postopku mednarodne zaščite prikazuje, kako dinamična je v resnici vloga tolmača.

Nike Kocjančič-Pokorn, Lars Felgnerter in trije zdravniki Marko Pokorn, Branka Kores-Plesničar in Uroš Ahčan v prispevku *Položaj tolmača in usmerjenost njegovega pogleda v medicinskem okolju* obravnavajo prostorsko določitev položaja tolmača v skrbi za boljše tolmačenje in napotke, kam naj bo usmerjen pogled sodelujočih. Članek prinaša zanimiv premik v mišljenju, ki ga na podlagi intervjujev s tolmači in zdravniki predstavljajo avtorji – od v tolmaških krogih splošno priznanega mnenja, da je tolmač neke vrste »medij« v sporazumevanju (in »umaknjen« iz sporazumevalne situacije, kot je primer pri konferenčnem tolmačenju, kjer sedi v kabini), se tu nakaže, da je vsem lažje, če deluje kot polnopravni udeleženec v sporazumevanju, ker

je sporazumevanje tako naravnejše. Vsekakor pa avtorji opozarjajo tudi na odsotnost napotkov in navodil za ravnanje pri tolmačenju v medicinskem okolju.

Tatjana Balažič-Bulc in Vesna Požgaj-Hadži se v članku *Potrebe po tolmačenju za skupnost pri južnoslovenskih jezikih v Sloveniji* lotevata razmeroma novega področja potreb, ki v prejšnjem skupnem državnem prostoru ni obstajalo, in opozarjata na neurejenost področja v Sloveniji v okviru bolnišnic in uradov. Rok Chitrakar v razpravi *Med dvema ognjema: tolmačenje na kriznih območjih* obravnava tolmačenje na vojnih območjih in območjih humanitarnih kriz. Omeni tudi usposabljanje za te vrste tolmačenje, ki je zaenkrat edinstvena praksa v Ženevi pod vodstvom Barbare Moser-Mercer, ter izpostavi problem etike in morale ter vprašanja krivde in kazni v razmerju do poražencev in zmagovalcev (kaj se s tolmačem, ki je običajno civilna oseba in opravlja poklic ne glede na pripadnost zmagovalni oziroma poraženi strani, zgodi potem, ko se vojna konča).

Monografijo zaključuje spremna beseda urednika Vojka Gorjanca, v kateri poudarja pomembnost interakcije med izvajanjem programov doktorskega in magistrskega študija in raziskovalnim delom na OP, ki poteka v različnih projektih in v okviru programske skupine Slovenski jezik – bazične in kontrastivne raziskave. Sklicuje se tudi na projekt ARRS Korpus in pilotna slovnica znakovnega jezika Špele Vintar, ki vključuje

raziskovanje interakcije med slišiči-
mi in neslišiči in se s tem tudi uvrš-
ča v širše področje tolmačenja. Pred-
vsem pa je monografija postavljena
v luč odpravljanja demokratičnega
primanjkljaja v slovenski družbi, kar
so poudarjali že avtorji posameznih
prispevkov s področja tolmačenja za
skupnost.

Zanimivi prispevki interdiscipli-
narno odpirajo pogled na raznovr-
stne potrebe po tolmačenju in oblike
dela tolmačev in so pomembni tako
za strokovno kot za širšo javnost. Po-
leg obravnavanja precej raziskanega
področja konferenčnega tolmače-
nja prinaša monografija *Slovensko
tolmačeslovje* tudi vpogled v manj
prestižna, pa kljub temu izredno po-
membna področja tolmačenja za
skupnost v azilnih domovih in na
kriznih območjih ter daje slutiti nov
pristop v globaliziranem svetu, kjer
se angleščina vedno bolj uveljavlja
kot lingua franca in s tem zmanjšuje
pomen konferenčnega tolmačenja.
Predvsem z zadnjim delom, obrav-
navo tolmačenja za skupnost, mono-
grafija odpira nove vidike tolmačenja
in možnosti zaposlovanja tolmačev v
prihodnosti. Nikakor pa nista nepo-
membna tudi prva dva dela knjige, ki
nakazujeta smernice za nadaljnje raz-
iskovanje tako v didaktiki in metodi-
ki pouka tolmačenja kot v strategijah
konferenčnega tolmačenja ter pou-
darjata pomembnost prehajanja med
teorijo in prakso.

Erich PRUNČ
Karl-Franzens-Universität Graz,
Gradec

Špela Vintar (ur.)

**Slovenski prevodi skozi
korpusno prizmo**

Znanstvena založba FF, Ljubljana
2013, str. 212, 50,00 EUR
(ISBN 978-961-237-565-2)

Od svojih začetkov v prvih letih za-
dnjega desetletja prejšnjega stoletja se
je korpusno usmerjeno prevodoslov-
je uveljavilo kot integralni del ling-
vistično usmerjene translatologije. Z
njim je tudi pri jezikoslovno usmerje-
nih raziskovalcih povezan premik od
normativnega k deskriptivnemu pri-
stopu. Razvoj korpusne lingvistike je
zaradi lažjega in hitrejšega dostopa k
zmogljivi strojni in programski opre-
mi omogočal tudi demokratizacijo
raziskovalnega dela in tako tudi manj-
šim in ekonomsko šibkejšim družbam
omogočil, da se enakopravno vključi-
jo v raziskovalne procese.

V zborniku je združenih 9 razprav,
ki so povezane z nastankom in upo-
rabo slovenskega prevodoslovnega
korpusa SPOOK (Slovenski PrevOd-
Oslovni Korpus). Korpus zajema 95
leposlovnih del (23 izvirnih sloven-
skih romanov, ostalo pa so tujejezič-
na besedila in njihovi prevodi v slo-
venščino). Korpus je nastajal v okviru
projekta *Slovensko prevodoslovje – vi-
ri in raziskave*, ki je od maja 2009 do
aprila 2012 pod vodstvom Špele Vin-
tar potekal na ljubljanski Filozofski
fakulteti v partnerstvu z Institutom
Jožefa Stefana.